

Bachelor thesis, Marktkunde en Consumentengedrag, Wageningen Universiteit

Van snackbar tot gouden kantine

*De visie van kantinebeheerders op de implementatie
van gezond kantinebeleid op scholen.*

Auteur:	Jetteke Rigterink
Studentnummer:	940929696070
Studie:	Bachelor Bedrijfs- en Consumentenwetenschappen
Vakcode:	YSS-82312
Datum:	5 juli 2016
Instituut:	Wageningen Universiteit
Leerstoelgroep:	Marktkunde en Consumentengedrag
Begeleid door:	dr. ir. PW van Kleef

Samenvatting

Probleemstelling

Jongeren spenderen een groot deel van hun tijd op school, dus als we de jongeren een gezonde toekomst willen geven, is het belangrijk dat ze op school ook gezonde voedingskeuzes kunnen maken. Uit onderzoek blijkt dat scholen echter lang niet allemaal een gezond kantine beleid hanteren. Dit kan verschillende redenen hebben. De vraag van dit onderzoek luidt dan ook: *“Welke factoren hebben invloed op de bereidbaarheid tot implementatie van gezond kantinebeleid?”*

Doelstelling

Het doel van deze studie is om in kaart te brengen of kantinehouders een gezond assortiment implementeerbaar vinden en tegen wat voor knelpunten scholen aanlopen tijdens de implementatie van het gezonde kantinebeleid, zodat deze knelpunten verholpen kunnen worden.

Methode

Dit onderzoek is uitgevoerd door middel van een survey onder professionals betrokken bij schoolkantines in zowel middelbare scholen als MBO scholen. In de survey zijn eerst 3 verschillende hypothetische kantines gepresenteerd, die varieerden in gezondheid van assortiment van 100% tot 50% tot 0% gezond. De kantinehouders moesten deze assortimenten vervolgens beoordelen op implementeerbaarheid aan de hand van 11 stellingen.

Resultaten

De waargenomen effectiviteit, organisatorische ondersteuning en de waargenomen noodzaak blijken een verband te hebben met de bereidbaarheid om gezond kantinebeleid te implementeren. Weerstand vanuit leerlingen bleek de bereidbaarheid om gezond kantinebeleid te implementeren niet te beïnvloeden. Blijkbaar worden vooral de waargenomen effectiviteit en de waargenomen noodzaak meegenomen in de goedkeuring van het hogere management om gezonder beleid te implementeren. De noodzaak wordt echter niet gezien van 100% gezond beleid ten opzichte van 50% gezond beleid.

Discussie

Blijkbaar is gezond beleid voor scholen erg belangrijk. Dit betekent dat scholen wel bereid zijn om hun school kantines gezonder te maken, maar dat er andere factoren essentieel zijn bij de implementatie van gezond kantine beleid. Om het beleid uiteindelijk succesvol te implementeren is een hoge betrokkenheid van stakeholders nodig. Stakeholders zouden vanaf het begin moeten samen werken om tot een goed beleid te komen. Er wordt veel weerstand verwacht bij een 100% gezond kantine assortiment. Wellicht zal een beleid met 80% gezond in plaats van 100% gezond makkelijker implementeerbaar zijn. Wanneer men namelijk rekening wil houden met alle stakeholders betrokken bij de schoolkantine is dit beleid beter haalbaar.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	1
1. Inleiding	3
2. Theoretisch kader	5
2.1. Het belang van context in voedselkeuze en voedselinname	5
2.2. Veranderingen in gezondheidsbeleid op school	6
2.3. Redenen waarom voorgesteld kantine beleid niet wordt geïmplementeerd.	7
2.3.1. Noodzaak van de interventie wordt niet gezien	8
2.3.2. Twijfel over effectiviteit van gezondheidsbeleid.....	8
2.3.3. Weerstand van studenten	9
2.3.4. Beleid is organisatorisch niet of onvoldoende ondersteund	9
2.4. Conceptueel model	9
2.5. Hypotheses	11
3. Methode	12
3.1. Onderzoeksdesign en procedure	12
3.2. Deelnemers	12
3.3. Metingen	13
3.3.1. Waargenomen noodzaak	13
3.3.2. Waargenomen effectiviteit	13
3.3.3. Verwachte weerstand	13
3.3.4. Organisatorische ondersteuning	14
3.3.5. procedure	14
3.4 Data-analyse	15
4. Resultaten.....	17
4.1. Algemene data omschrijving	17
4.2. Gemiddelde bereidheid tot implementatie	17
4.3. Metingen van aparte constructen/variabelen	18
4.4. Correlaties	19
4.5. regressieanalyse	19
5. Conclusie en discussie	21
5.1. Beperkingen.....	22
5.2. Vervolgonderzoek	22
6. Referenties	24
7. Bijlage	27

1. Inleiding

In de afgelopen jaren is er meer aandacht gekomen voor de slechte eetgewoontes van jongeren. Uit onderzoek blijkt dat jongeren wel nadenken over wat voedsel met hun uiterlijk doet, maar dat ze niet nadenken over de daadwerkelijke gezondheid van het voedsel (Tacken et al., 2010). Ongeveer 12,5 procent van de middelbare scholieren heeft dan ook overgewicht (de Looze et al., 2014). Dit is zorgwekkend voor de gezondheid van jongeren. Onderzoek toont aan dat de ontwikkeling van obesitas tijdens iemands kindertijd invloed heeft op het hebben van obesitas op volwassen leeftijd (WHO, 2003). Niet alleen de huidige gezondheid van de jongeren is dus in gevaar, maar ook hun toekomstige gezondheid.

Jongeren spenderen een groot deel van hun tijd op school, dus als we de jongeren een gezonde toekomst willen geven, is het belangrijk dat ze op school ook gezonde voedingskeuzes kunnen maken. Vandaar dat er wereldwijd steeds meer aandacht komt voor het beleid voor gezondere kantines in scholen. Het programma Food Revolution van Jamie Oliver, waarin hij scholen in verschillende landen helpt met een gezonder kantine beleid, is een bekend voorbeeld waarin geprobeerd wordt aandacht te krijgen voor ongezonde schoolkantines (Jamie Oliver Food Foundation, 2015).

Ook in Nederland worden bepaalde mechanismen gebruikt om school kantines gezonder te maken. Zo heeft het Voedingscentrum richtlijnen ontwikkeld voor gezondere kantines in Nederland. In deze richtlijnen staat omschreven hoe scholen de kantine een gezonde uitstraling kunnen geven. Bijvoorbeeld door het witte brood vervangen door volkoren brood, door gezonde keuzes makkelijker toegankelijk te maken dan ongezonde keuzes en door het aanbieden van extra drinkwater (Voedingscentrum, 2016). Scholen kunnen vervolgens zelf bepalen hoe ver ze gaan met het gezonder maken van hun aanbod. De richtlijnen zijn dus een soort handleiding voor een gezonde kantine. Sinds 2013 kunnen scholen een Schoolkantine Schaal verdienen als ze voldoen aan de eisen die beschreven staan in de richtlijnen (VO-raad, 2016). Het Voedingscentrum heeft afgelopen jaren zelfs nieuwe en strengere richtlijnen ontwikkeld, waardoor scholen nu ook de zilveren of de gouden Schoolkantine Schaal kunnen verdienen. In 2016 kunnen scholen nog kiezen of ze de oude of de nieuwe richtlijnen willen hanteren, maar vanaf 2017 worden alleen de nieuwe richtlijnen nog gehanteerd (Voedingscentrum, 2016).

Uit een rapport van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM, 2016) blijkt dat 80% van de scholen inderdaad meer aandacht aan gezonde voeding heeft besteed. Veel scholen zijn al wel actief bezig met een gezond aanbod in de kantine, maar er is nog steeds veel ruimte voor verbetering (RIVM, 2016). In de kantines wordt bijvoorbeeld al wel een groter aandeel gezonde producten aangeboden uit de schijf van vijf, maar het aanbod in de automaten blijft erg ongezond met veel suikerhoudende frisdranken en ongezonde snacks (RIVM, 2016).

De richtlijnen van het voedingscentrum zijn blijkbaar een uitdaging om volledig te implementeren. Dit blijkt ook uit cijfers van het Voedingscentrum zelf. Er zijn maar weinig scholen die tot nu toe aan de eisen voldoen (Voedingscentrum, 2016). Zeker nu de richtlijnen dit jaar nog strenger zijn geworden.

Het feit dat scholen geen gezonder beleid implementeren in hun kantine kan verschillende redenen hebben. Zo kunnen studenten het gezonde voedsel te duur vinden, waardoor scholen en cateringbedrijven bang zijn dat er minder verkocht wordt (Cohen et al., 2016). Ook kan zo'n verandering in de keuze architectuur volgens de reactance theory weerstand opwekken onder de

studenten (Laurin, Kay & Fitzsimons, 2012). Omdat de keuzevrijheid van de studenten in gevaar komt, zullen zij er alles aan doen om deze vrijheid weer te herstellen (Brehm en Mann, 1975). Een andere reden kan zijn dat scholen niet tot voldoende financiële of temporele middelen beschikken om een beleidsverandering door te voeren (Milder et al., 2015) of dat de schoolleiding andere prioriteiten heeft en de noodzaak van de interventie niet ziet (Wesseling et al., 2016). Er wordt namelijk getwijfeld of gezondheidsbeleid wel een effectief middel is om het obesitas probleem aan te pakken (Jaime & Lock, 2009).

Bovenstaande factoren kunnen een rol spelen in het wel of niet implementeren van gezond kantinebeleid. De combinatie van bovenstaande factoren bepaald de implementeerbaarheid van het kantinebeleid voor professionals. Hoe professionals betrokken bij schoolkantines denken over de implementeerbaarheid van de steeds strengere richtlijnen voor gezonde kantines, is echter nog niet bekend. De hoofdvraag van dit onderzoek luidt dan ook:

Welke factoren hebben invloed op de bereidbaarheid tot implementatie van een gezond kantinebeleid?

Met als deelvragen:

- Heeft de hoeveelheid organisatorische ondersteuning bij de implementatie invloed op de bereidbaarheid tot implementatie van een gezond assortiment in de schoolkantine?
- Heeft de waargenomen noodzaak van de implementatie invloed op de bereidbaarheid tot implementatie van een gezond assortiment in de schoolkantine?
- Heeft de waargenomen effectiviteit van de implementatie invloed op de bereidbaarheid tot implementatie van een gezond assortiment in de schoolkantine?
- Heeft de hoeveelheid verwachte weerstand tegen de implementatie invloed op de bereidbaarheid tot implementatie van een gezond assortiment in de schoolkantine?
- Welk type kantine (0% gezond, 50% gezond of 100% gezond) wordt als meest implementeerbaar beschouwd en welke factoren bepalen deze implementeerbaarheid?

Dit onderzoek is uitgevoerd door middel van een survey onder professionals betrokken bij schoolkantines in zowel middelbare scholen als MBO scholen. In de survey zijn eerst 3 verschillende hypothetische kantines gepresenteerd, die varieerden in gezondheid van assortiment. De professionals moesten deze assortimenten vervolgens beoordelen op implementeerbaarheid aan de hand van 11 stellingen.

Het doel van deze studie is om in kaart te brengen of kantinehouders een 100% gezond assortiment implementeerbaar vinden en tegen wat voor knelpunten scholen aanlopen tijdens de implementatie van het gezonde kantinebeleid. De resultaten van dit onderzoek kunnen gebruikt worden om het beleid zodanig aan te passen dat de knelpunten van de implementatie van 100% gezond kantinebeleid verminderd kunnen worden. Met een gezonde kantine maken we het jongeren makkelijker om gezonde keuzes te maken op school en dragen we bij aan het voorkomen van obesitas.

2. Theoretisch kader

2.1. Het belang van context in voedselkeuze en voedselinname

Tegenwoordig wordt er in de westerse wereld vaak gesproken van de obesogene maatschappij of omgeving waarin we leven. Dit is een omgeving waarin sedentair gedrag en een hoge energie-inname worden gestimuleerd (Lake & Townshend, 2006). Om aan te tonen dat gezond kantinebeleid belangrijk is om jongeren gezonde keuzes te laten maken op school, moet men weten hoe de omgeving van een persoon invloed kan hebben op wat hij of zij eet.

Volgens Swinburn et al. (1997) wordt iemands omgeving bepaald door micro omgevingen (bijv. school, werk en thuis). Deze micro omgevingen worden beïnvloed door de bredere macro omgevingen (bijv. educatiesystemen, gezondheidsbeleid en maatschappelijke visies). Deze omgeving kan een hoge invloed hebben op de voedselinname op school, omdat door jongeren tot wel twee maaltijden per dag worden genuttigd op school (Kaphingst, French & Story, 2006). Uit een onderzoek van Bell & Swinburn (2004) blijkt dat kantinegebruikers 200 kJ meer energie binnen krijgen van voorverpakte snacks, fast food en desserts dan degenen die hun eigen broodtrommel meenemen. Blijkbaar wordt in deze kantines een hoge energie-inname gestimuleerd en wordt op deze manier obesitas onder jongeren gestimuleerd.

Er zijn verschillende manieren waarop scholen de omgeving zodanig kunnen aanpassen, dat de kantine geen obesogene omgeving zal vormen voor de leerlingen (Story et al., 2008). In iemands omgeving wordt onderscheid gemaakt tussen de voedingsomgeving en de voedsel omgeving. De voedingsomgeving zijn de omgevingsfactoren die onafhankelijk van het voedsel invloed hebben op de voedselinname (Wansink, 2004). Hierin zijn vier groepen te onderscheiden: de gecreëerde sfeer rondom het eten, de moeite die men moet doen om het voedsel te verkrijgen en in te nemen, de aanwezigheid van anderen tijdens het eten en afleiding tijdens het eten. Een goede sfeer tijdens de maaltijd kan er bijvoorbeeld voor zorgen dat mensen meer gaan eten (Nijs, 2006) en wanneer iemand veel moeite moet doen voor zijn of haar eten doordat het eten bijvoorbeeld verder weg staat, eet diegene vaak minder (Engel et al., 1996). Door het assortiment 100% gezond te maken ligt ongezond voedsel niet meer voorhanden. Om ongezond voedsel te krijgen zullen leerlingen nu de moeite moeten doen om ergens anders naar toe te gaan. Omdat gezond eten het enige voedsel is dat op deze manier makkelijk beschikbaar is, zullen meer leerlingen deze keuze gaan maken.

De voedsel omgeving omvat de omgevingsfactoren die direct te maken hebben met de manier waarop het eten is gepresenteerd (Wansink, 2004). In de voedsel omgeving worden vijf groepen onderscheiden: De opvallendheid van het voedsel, de structuur en de variatie van het assortiment, de portiegrootte, de voorraadvorming van het voedsel en de vorm van het servies. Door bijvoorbeeld kleine borden te gebruiken, lijkt de maaltijd groter en zullen de leerlingen minder grote porties opscheppen. Verder kan men gezond eten bijvoorbeeld stimuleren door veel variatie in het gezonde assortiment aan te brengen en dit gestructureerd neer te leggen in de kantine (Kahn & Wansink, 2004).

Al deze factoren beïnvloeden voedingsgedrag door de omgeving te veranderen. Op scholen kan men op verschillende manieren gebruik maken van de omgevingsfactoren om een gezond voedingspatroon te stimuleren. Verschillende initiatieven stimuleren scholen om het schoolkantine beleid zodanig aanpassen, dat een gezonde keuze voor de jongeren makkelijker wordt (Story et al., 2008). In paragraaf 2.2 zijn deze initiatieven in tabel 1 en 2 uitgewerkt.

2.2. Veranderingen in gezondheidsbeleid op school

Er zijn verschillende manieren waarop beleid aangepast kan worden om een gezonde levensstijl onder jongeren te stimuleren. In de afgelopen jaren zijn er in heel veel verschillende landen beleidsmaatregelen getroffen voor de voedingsomgeving op scholen (Harper, Wood & Mitchell, 2008). In de afgelopen 15 jaar zijn er bijvoorbeeld in verschillende Amerikaanse staten wetgevingen gekomen die restricties geven op hoeveelheden frisdranken en voeding met een lage voedingswaarde binnen scholen. De wetgevingen zijn echter erg verschillend tussen de staten en hebben nog geen grote impact op het aanbod van de Amerikaanse scholen (Story et al., 2008). Slechts 16 staten hebben voedsel- en drank-restricties voor scholen in hun beleid opgenomen, maar in geen enkele staat is het beleid zo streng als de richtlijnen van 'The Institute of Medicine' (IOM) aanbevelen (Story et al., 2008).

Uit ditzelfde onderzoek blijkt dat scholen moeite hebben om het beleid na te leven en dat de effectiviteit van het beleid twijfelachtig is. Ook in Australië implementeren scholen de richtlijnen van de overheid niet volledig en krijgen de leerlingen nog steeds voeding met lage voedingswaarden (de Silva et al., 2011). Het door de overheid aanbevolen systeem verbant het meest ongezonde voedsel, legt restricties op iets minder ongezond voedsel en probeert gezonde voeding hierdoor te stimuleren. Het stellen van richtlijnen vanuit de overheid zorgt wel voor verbetering in de Australische scholen, maar lang niet alle richtlijnen worden geïmplementeerd (de Silva et al., 2011).

Om gezonde voeding te stimuleren en gezondheidseducatie te verbeteren is meer regulatie en ondersteuning nodig vanuit de overheid (de Silva et al., 2011; Story et al., 2008). Scholen moeten dus zelf de prioriteit stellen bij het veranderen van het kantine beleid, als we willen dat meer schoolkantines gezonder worden, maar hierbij is wel regulatie en ondersteuning nodig vanuit de overheid. In tabel 1 zijn verschillende strategieën weergegeven die scholen wereldwijd zelfstandig gebruiken om hun kantinebeleid gezonder te maken. Een goede manier om als overheid scholen te ondersteunen is door naar scholen te luisteren en ze feedback te geven (Williams et al., 2016). In tabel 2 zijn strategieën weergegeven die het gezonde kantinebeleid kunnen ondersteunen in het algemene gezondheidsbeleid van de school.

Tabel 1. Interventiestrategieën voor gezonder kantinebeleid.

Strategie	Gevolg
Gezond voedsel aanbieden op de meest toegankelijke plekken in de kantine	Gezond voedsel is makkelijk en dichtbij te verkrijgen. Leerlingen zullen nu sneller de keuze maken voor het gezonde voedsel dan voor het ongezonde voedsel (Rozin et al., 2011). Verkoop van gezonde items met 18 procent omhoog (Hanks et al. 2012).
Ongezond voedsel op minder zichtbare plekken aanbieden in de kantine	Ongezond voedsel wordt minder makkelijk beschikbaar en leerlingen zullen meer moeite moeten doen om voor ongezond te kiezen (Vereecken, Bobelijn & Maes, 2005).
Beperken van portiegroottes in kantines en het verbannen van ongezonde voeding.	Helpt kinderen met gebrek aan zelfbeheersing en met het weerstaan van verleidingen (Liu et al., 2014; Roberto et al., 2014).

Voedselmarketing naar kinderen verbieden.	Helpt kinderen met het weerstaan van verleidingen (Roberto et al., 2014).
Aanbod van gezond voedsel vergroten en aanbod van ongezond voedsel verkleinen	Het aandeel gezond voedsel stijgt waardoor een gezonde keuze meer voor de hand ligt (Harper, Wood & Mitchell, 2008).
Sfeer in de kantine bevorderen door presentatie van voedsel te verbeteren	Maakt eten in de kantine aangenamer (Harper, Wood & Mitchell, 2008). Als het assortiment gezonder wordt gemaakt, is het belangrijk dat studenten graag in de kantine eten. Een goede sfeer kan dit bevorderen.

Tabel 2. Interventiestrategieën voor ondersteunend gezondheidsbeleid.

Strategie	Gevolg
Stimuleren van fysieke activiteit	Toename in de beweging van kinderen (Harper, Wood & Mitchell, 2008)
Onderwijs over gezonde levensstijlen	Bewustwording van levensstijl (Voedingscentrum, 2016).
Tuinier projecten en het boerderij-naar-school- project	Maakt dat leerlingen betrokken zijn in het voedselverwerkingsproces. Zo zien leerlingen waar hun eten vandaan komt en wat ermee is gebeurd (Story et al., 2008).

2.3. Redenen waarom voorgesteld kantine beleid niet wordt geïmplementeerd.

Al deze veranderingen in het gezondheidsbeleid van scholen hebben natuurlijk impact op de scholen en haar hun leerlingen. Uit resultaten van een rapport van het RIVM (2016) blijkt dat 80% van de scholen in Nederland inderdaad meer aandacht aan gezonde voeding heeft besteed. Veel scholen zijn al wel actief bezig met een gezond aanbod in de kantine, maar er is nog steeds veel ruimte voor verbetering (Voedingscentrum, 2016). De scholen zijn bezig met het gezonder maken van de kantine, maar er is nog geen implementatie strategie ontwikkeld om het gezonde kantinebeleid succesvol te kunnen implementeren. De moeilijkheid ligt hem dus vooral in de implementatie van het kantinebeleid. Wanneer een school besluit om wijzigingen in de keuzearchitectuur van de studenten aan te brengen, bijvoorbeeld in de vorm van een gezonder assortiment, kan dit een verschillende impact hebben op schoolpersoneel en op leerlingen. Dit maakt de implementatie van het kantinebeleid op scholen soms erg lastig. In deze studie is specifiek gekeken naar de interventie die het aanbod van gezond voedsel vergroot en het aanbod van ongezond voedsel verkleint.

Volgens het model van Wesseling et al. (2016) zijn er verschillende factoren die een interventie zoals de verandering van het assortiment succesvol maken. Allereerst moet de noodzaak van het probleem erkent worden door de school (Wesseling et al., 2016). Wanneer de noodzaak erkent is moet de interventie ook nog eens effectief zijn (Wesseling et al., 2016). Dit betekent dat studenten niet in opstand moeten komen en dat omzetten van kantines niet teveel mogen dalen. Ook betekent dit dat aangetoond moet zijn dat het kantinebeleid daadwerkelijk korte en lange termijninvloed heeft op het

eetgedrag van de leerlingen. Als laatste moet dit effectieve kantinebeleid ook nog eens organisatorisch haalbaar zijn als men tot implementatie wil komen (Wesseling et al., 2016).

Hieronder wordt uitgelegd wat mogelijke redenen zijn dat er niet aan deze succesfactoren wordt voldaan bij implementatie van kantinebeleid.

2.3.1. Noodzaak van de interventie wordt niet gezien

De interventie moet een duidelijk doel hebben. Wanneer de noodzaak van dit doel niet gezien wordt zal de interventie geen prioriteit hebben over andere beleidsplannen op de agenda en zal er geen implementatie plaatsvinden van het nieuwe kantinebeleid (Wesseling et al., 2016). In dit geval is de interventie het gezonder maken van het assortiment in schoolkantines. Het doel hiervan is het bevorderen van gezonde eetgewoonten op school op korte en lange termijn. Het feit dat zoveel verschillende landen beleidsveranderingen doorvoeren om het eetgedrag in scholen gezonder te maken, toont aan dat veel overheden de ernst van het obesitasprobleem inzien en dat zij de noodzaak zien om stappen te ondernemen om het probleem te verminderen (Harper et al, 2008; Story, 2008; de Silva et al., 2011). Veel scholen implementeren de richtlijnen die vanuit de overheden worden gegeven echter niet of niet volledig (de Silva et al., 2011; Story, 2008). Hierdoor kan getwijfeld worden of scholen de noodzaak groot genoeg vinden van het verhelpen van het obesitasprobleem. Voor deze scholen ligt de prioriteit in het beleid niet bij het verhelpen van het obesitasprobleem (Bucher et al., 2010). Sommige scholen zien geen voordelen in de interventie en ze zijn bang dat het veranderen van het voedselaanbod op school negatieve gevolgen voor hen heeft (Dodson et al., 2009).

Dit is lang niet voor alle scholen het geval. Zo is in Nederland al 89% van de scholen aan de slag met het gezonder maken van hun assortiment (Voedingscentrum, 2016). Dit toont aan dat ook veel scholen de ernst van het obesitasprobleem dus inzien en dat ook zij de noodzaak zien om stappen te ondernemen om het probleem te verminderen. Tijdens het gezonder maken van de schoolkantine kan men echter ook tegen andere problemen oplopen. Deze worden hieronder verder omschreven.

2.3.2. Twijfel over effectiviteit van gezondheidsbeleid

Allereerst wordt er getwijfeld aan de effectiviteit van bepaald gezondheidsbeleid. Er is bewijs dat prijs interventies en het geven van dieetrichtlijnen om gezonde voeding te stimuleren effectief zijn. Ook is er een studie die laat zien dat het vergroten van het percentage gezond voedsel in de kantine geen negatief effect heeft op de perceptie van het aanbod van de kantine (Groen, 2016). Er is echter gelimiteerd bewijs dat het vergroten van de beschikbaarheid van gezond voedsel en andere voedingsregulaties een gezond dieet stimuleren (Jaime & Lock, 2009). Bucher et al. (2010) bevestigt dit. Volgens deze studie zullen studenten hun ongezonde voedsel namelijk ergens anders halen wanneer dit niet meer beschikbaar is in de kantine.

Ook is er nog geen een studie die de kosteneffectiviteit van de interventie heeft vastgelegd (Jaime & Lock, 2009). Er is dus niet voldoende bewijs dat een assortimentsverandering leerlingen zal stimuleren om gezonder eten en drinken te kopen. Daarnaast is ook niet bekend wat de assortimentsverandering op de lange termijn voor resultaat zou opleveren (Jaime & Lock, 2009). Bij twijfel over de effectiviteit van de interventie zal men minder snel besluiten deze interventie te implementeren.

2.3.3. Weerstand van studenten

Sommige scholen krijgen te maken met korte termijn verliezen na het invoeren van gezond kantine beleid (Cohen et al., 2016). Studenten kopen het gezonde voedsel niet in de kantine en nemen meer van huis mee of kopen hun voedsel ergens anders. Wanneer studenten weigeren om voedsel te halen in de kantine, zal het gezonde kantine beleid sowieso niet effectief zijn. Hieronder is uitgelegd hoe de weerstand onder studenten mogelijk kan ontstaan.

De reactance theorie van Brehm en Mann (1975) claimt dat personen gehecht zijn aan hun vrijheid. Wanneer een persoon ervaart dat deze vrijheid in gevaar komt, beweert de theorie van Brehm en Mann (1975) dat deze persoon dan gemotiveerd is om deze vrijheid te herstellen. De persoon zal negatief op degenen reageren die zijn vrijheid proberen te beperken (Laurin, Kay & Fitzsimons, 2012). In dit geval worden leerlingen in hun keuzevrijheid beperkt. De reactie volgens deze theorie zal zijn dat leerlingen gemotiveerd zijn om hun keuzevrijheid te herstellen. Dit betekent dat ze mogelijk elders (supermarkt, eetgelegenheid) hun voeding zullen kopen of dat ze een protest zullen starten tegen de veranderende kantine.

De groupthink theorie van Haslam (2004) is een theorie die het proces van weerstand versterkt. Wanneer een groep namelijk een bepaalde mening met elkaar deelt en je zet daar een groep met een andere mening tegenover, zullen de meningen van beide groepen steeds extremer worden en verder uit elkaar drijven (Haslam, 2004). In dit geval is het een gevecht tussen de school, ouders, de overheid en de leerlingen. De overheid wil graag gezonde scholen stimuleren door projecten zoals de schoolkantine schaal van het Voedingscentrum. Ouders willen graag de beste school kiezen voor hun kind en een gezonde uitstraling van de school kan hier een rol in spelen. De leerlingen willen hun keuze vrijheid niet verliezen en de school wil zowel de overheid als de leerling als de ouders tevreden houden. Wanneer de school kiest voor een verandering van assortiment, kan dit door de leerlingen opgevat worden als het kiezen voor de kant van de overheid en de ouders. Dit kan het proces van weerstand versterken.

2.3.4. Beleid is organisatorisch niet of onvoldoende ondersteund

Als laatste moet er voldoende support zijn vanuit de organisatie om de verandering in de kantine waar te maken. Dit houdt in dat de implementatie van het kantinebeleid niet te ingewikkeld of extreem duur moet zijn (Wesseling et al., 2016). In Bucher et al. (2010) gaven kantine stakeholders aan dat het gezondheidsbeleid simpel genoeg moet zijn om te coördineren, het beleid moet rekening houden met bestaande programma's, het beleid moet flexibel genoeg zijn om het aan te passen in bepaalde situaties en het beleid moet gepland zijn voor op de lange termijn (Bucher et al., 2010). Echter wordt vaak energie verspild aan gebrekkige coördinatie, omdat het beleid niet goed is opgesteld (Bucher et al., 2010). Ook moet het kantinebeleid binnen het huidige beleid van de school passen en moeten de capaciteiten van de school zowel temporeel als financieel zodanig groot zijn dat het beleid geïmplementeerd en onderhouden kan worden (Wesseling et al., 2016; Milder et al., 2015). Uit onderzoek blijkt dat er vaak een gebrek is aan financiële en temporele ondersteuning. Ook vanwege de hogere prijzen van gezonde voedingsopties. Om het beleid te kunnen implementeren en te onderhouden zijn dus additionele middelen nodig. Deze additionele middelen bestaan uit zowel uitvoerende mankracht als extra financiële bronnen (Bucher et al., 2010).

2.4. Conceptueel model

Door alle theorieën uit paragraaf 2.1 t/m 2.3 te combineren, is daar onderstaand conceptueel model uit voort gekomen. Allereerst moet de waargenomen noodzaak voor het gezonder maken van het

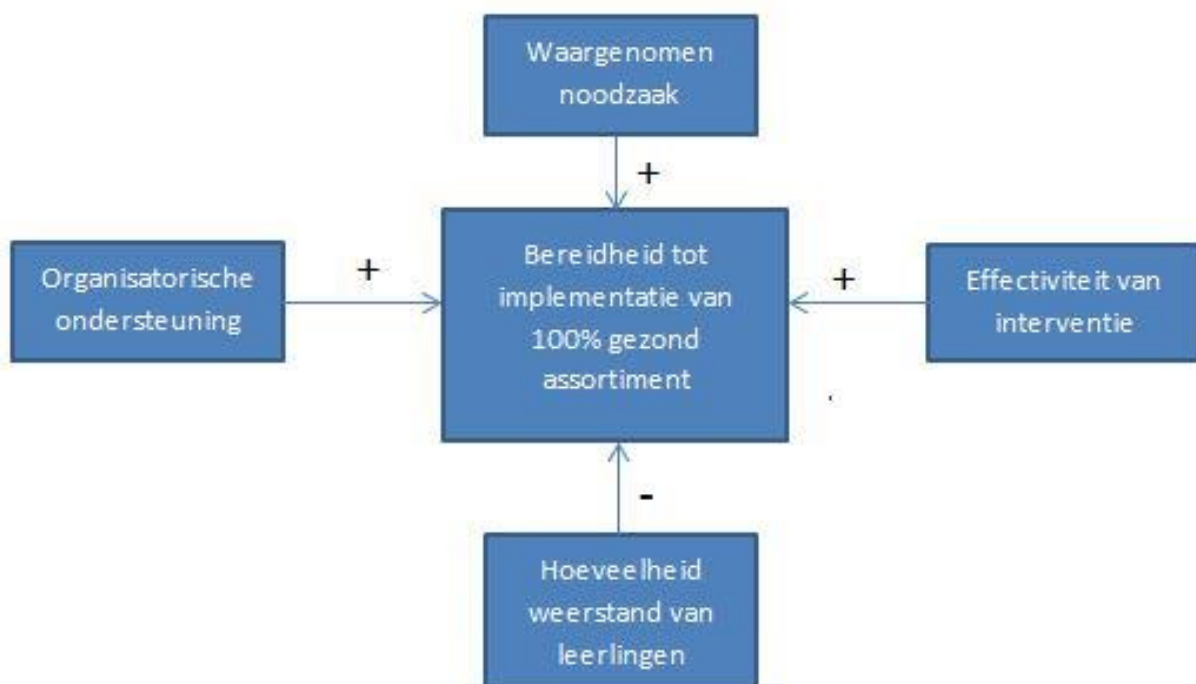
assortiment groot genoeg zijn. Als dit niet zo is, zal het management andere prioriteiten hebben en niet snel het gezonde assortiment implementeren.

Hoe gezonder het assortiment van de kantine, hoe lastiger dit organisatorische steun zal maken, omdat de verandering groter is. De fit met het huidige beleid is dan lastiger om te overkoepelen en de capaciteiten voor zo'n grote verandering zijn niet altijd groot genoeg.

Een gezonder assortiment zal effectiever worden bevonden in het bevorderen van gezonde eetgewoonten op school op korte en lange termijn. De waargenomen effectiviteit van het gezonder maken van het assortiment van de schoolkantine heeft een positieve invloed op de bereidbaarheid tot implementatie van gezond kantine beleid.

Ook de verwachte hoeveelheid weerstand van leerlingen heeft invloed op de bereidbaarheid tot implementatie van het kantine beleid. Hoe meer weerstand er verwacht wordt vanuit de leerlingen, hoe minder bereid het management zal zijn om het gezonde assortiment te implementeren.

De verwachte voorspellers voor de bereidbaarheid tot implementatie van een gezonder assortiment zijn dus de waargenomen effectiviteit, de hoeveelheid organisatorische ondersteuning, de waargenomen noodzaak en de verwachte hoeveelheid weerstand van de leerlingen.

Figuur 1. Conceptueel model.

2.5. Hypotheses

Aan de hand van het conceptueel model zijn de volgende hypotheses opgesteld:

- H1:** De hoeveelheid organisatorische ondersteuning heeft een positieve invloed op de bereidbaarheid tot implementatie van een 100% gezond assortiment in de schoolkantine.
- H2:** De waargenomen noodzaak heeft een positieve invloed op de bereidbaarheid tot implementatie van een 100% gezond assortiment in de schoolkantine.
- H3:** De waargenomen effectiviteit heeft een positieve invloed op de bereidbaarheid tot implementatie van een 100% gezond assortiment in de schoolkantine.
- H4:** De hoeveelheid verwachte weerstand heeft een negatieve invloed op de bereidbaarheid tot implementatie van een 100% gezond assortiment in de schoolkantine.
- H5:** Het type kantine (0% gezond, 50% gezond of 100% gezond) heeft invloed op de bereidbaarheid tot implementatie van deze kantine.

3. Methode

3.1. Onderzoeksdesign en procedure

Dit onderzoek werd uitgevoerd door middel van een survey onder professionals betrokken bij schoolkantines in zowel middelbare scholen als MBO scholen. In de survey werden eerst 3 verschillende hypothetische kantines gepresenteerd, die varieerden in gezondheid van assortiment. De verschillende assortimenten die werden gepresenteerd zijn 100% gezond, 100% ongezond en een assortiment waarbij ongezond en gezond gecombineerd werden. Elke deelnemer beoordeelde alle drie de kantines op willekeurige volgorde. Op deze manier had de volgorde waarop de kantines gepresenteerd werden zo min mogelijk effect op de resultaten. De hypothetische kantines zijn samengesteld aan de hand van de Richtlijnen Gezondere Kantines voor scholen (Voedingscentrum, 2016).

Kantine A (100% gezond)

Deze kantine en automaten verkopen alleen gezond eten en drinken, zoals belegde bruine en volkoren broodjes, (fruit) salades, belegde wraps, soep, waterijs, popcorn, groentesnacks, light dranken zoals cola light, halfvolle of magere zuivel zonder toegevoegde suiker en fruit. Je vindt er geen gefrituurde snacks, witbrood, chips of chocoladesnacks, koek of frisdrank of zuivel met suiker.

Kantine B (50% gezond)

Deze kantine en automaten verkopen zowel gezond als ongezond eten en drinken. Je vindt er bijvoorbeeld: belegde bruine en volkoren broodjes, (fruit) salades, belegde wraps, soep, waterijs, popcorn, groentesnacks, light dranken zoals cola light, halfvolle of magere zuivel zonder toegevoegde suiker en fruit. Je vindt er ook gefrituurde snacks, witbrood, chips of chocoladesnacks, koek of frisdrank of zuivel met suiker.

Kantine C (0% gezond)

Deze kantine en automaten verkopen alleen ongezond eten en drinken. Je vindt er bijvoorbeeld: gefrituurde snacks, witbrood, chips of chocoladesnacks, koek of frisdrank of zuivel met suiker. Je vindt er geen belegde bruine en volkoren broodjes, (fruit) salades, belegde wraps, soep, waterijs, popcorn, groentesnacks, light dranken zoals cola light, halfvolle of magere zuivel zonder toegevoegde suiker en fruit.

3.2. Deelnemers

De vragenlijsten zijn ingevuld door de (deels) verantwoordelijke voor de schoolkantine in zijn of haar MBO of middelbare school. Deze personen hebben namelijk invloed op het beleid en ze hebben een goede kijk op de mogelijkheden van hun school omtrent de kantine. Wanneer in dit onderzoek het woord 'professionals' gebruikt wordt, wordt de groep van voor de schoolkantine verantwoordelijke mensen hiermee bedoeld. HBO en universitaire opleidingen zijn niet in dit onderzoek opgenomen.

De deelnemers zijn gerekruteerd door een mailing te doen naar zoveel mogelijk middelbare en MBO scholen. Dit is gedaan door een lijst met onder andere internetadressen van zowel alle Nederlandse middelbare als MBO scholen te downloaden van DUO (2016). Van deze websites zijn alle vindbare emailadressen genoteerd van alle scholen en deze zijn opgenomen in een lijst. Vervolgens is er een mail naar deze e-mailadressen verstuurd met daarin de link naar de vragenlijst op Qualtrics. In de mail werd gevraagd of de (deels) verantwoordelijke voor de kantine op hun school de vragenlijst in

zou willen vullen. 801 middelbare scholen en 92 MBO scholen ontvingen een mail. Van 98 middelbare scholen of scholengemeenschappen en 11 MBO scholen kwam er een reactie terug. Ook zijn een aantal persoonlijke contacten in scholen benaderd. Hiervan is het aantal dat de vragenlijst heeft ingevuld niet bekend. Uit de mailingen bleek soms dat de kantine uitbesteed was aan een cateraar. 2 cateraars hebben ook een mail ontvangen. Uiteindelijk hebben 51 personen de vragenlijst volledig ingevuld.

3.3.Metingen

De professionals werden gevraagd de hypothetische kantines te beoordelen aan de hand van criteria die gebaseerd zijn op Wesseling en et al. (2016). Deze criteria waren verwerkt in elf stellingen. Deze stellingen zijn hieronder verder uitgewerkt tot constructen.

3.3.1.Waargenomen noodzaak

De vragenlijst bevatte 1 item dat de waargenomen noodzaak van de interventie heeft gemeten:

1. “Een kantine met dit assortiment is noodzakelijk op school.”

Dit is als afzonderlijk item “waargenomen noodzaak” gebruikt voor de analyse.

3.3.2. Waargenomen effectiviteit

De vragenlijst bevatte 3 items die samen de waargenomen effectiviteit van kantine in het bevorderen van gezonde eetgewoonten op school op korte en lange termijn hebben gemeten:

1. “Een kantine met dit assortiment is effectief in het bevorderen van gezonde keuzes van leerlinge op school.”
2. “Een kantine met dit assortiment stimuleert leerlingen om gezonder eten en drinken te kopen.”
3. “Een kantine met dit assortiment is effectief in het aanleren van gezonde eetgewoonten van leerlingen op de lange termijn. “

Om te kijken of deze items samen 1 schaal mogen vormen om de effectiviteit te meten is de Cronbach’s alpha getest op item 1, 2 en 3 over alle drie de hypothetische kantines (tabel 3). Met een Cronbach’s alpha van 0,655 is de interne consistentie van deze schaal goed genoeg en mochten de 3 items samengenomen worden tot één construct “effectiviteit”.

Tabel 3. Cronbach’s alpha van constructen.

Construct	Cronbach’s alpha
Effectiviteit	0,655
Weerstand/tevredenheid	0,183
Financiële gevolgen	0,391
Organisatorische ondersteuning	0,521

3.3.3. Verwachte weerstand

De vragenlijst bevatte 2 items die samen de verwachte weerstand onder leerlingen hebben gemeten:

1. “Een kantine met dit assortiment leidt tot weerstand onder leerlingen.”
2. “Een kantine met dit assortiment leidt tot tevreden leerlingen.”

Eerst is item 1 omgepoold omdat deze negatief geformuleerd was. Om te kijken of deze items samen 1 schaal mochten vormen om de waargenomen weerstand te meten is de Cronbach's alpha getest op item 1 en 2 over alle drie de hypothetische kantines (tabel 3). Omdat interne consistentie niet hoog genoeg was (0,183) is besloten om "verwachte tevredenheid" en "verwachte weerstand" als twee aparte items te gebruiken voor de analyse.

In het theoretisch kader van deze studie werd duidelijk dat weerstand vanuit leerlingen negatieve financiële gevolgen kan hebben voor een school. De vragenlijst bevatte 2 items die de financiële gevolgen van een assortimentsverandering hebben gemeten:

1. "Leidt tot een hoge omzet."
2. "Een kantine met dit assortiment is kostendekkend."

Ook van deze twee items was de interne consistentie niet groot genoeg (Cronbach's alpha = 0,391) om samen een construct te vormen (tabel 3). Daarom zijn de items "leidt tot hoge omzet" en "is kostendekkend" afzonderlijk van elkaar behandeld.

3.3.4. Organisatorische ondersteuning

De vragenlijst bevatte 3 items die de organisatorische ondersteuning en de fit met het bestaande of overkoepelende beleid hebben gemeten:

1. "Een kantine met dit assortiment past binnen ons huidige schoolbeleid."
2. "Een kantine met dit assortiment wordt ondersteund door het management."
3. "Een kantine met dit assortiment is haalbaar qua ondersteuning en capaciteiten op school."

Om te kijken of deze items samen 1 schaal mochten vormen om de organisatorische ondersteuning te meten is de Cronbach's alpha getest op item 1, 2 en 3 over alle drie de hypothetische kantines (tabel 3). Met een Cronbach's alfa van 0,521 was de interne consistentie van dit construct niet groot genoeg. De interne consistentie werd niet hoger wanneer een van de drie werd weggelaten. Dit betekent dat de items "haalbaarheid qua ondersteuning en capaciteiten op school", "de fit binnen het huidige beleid" en "de ondersteuning door het management" als aparte items behandeld zijn tijdens de analyse.

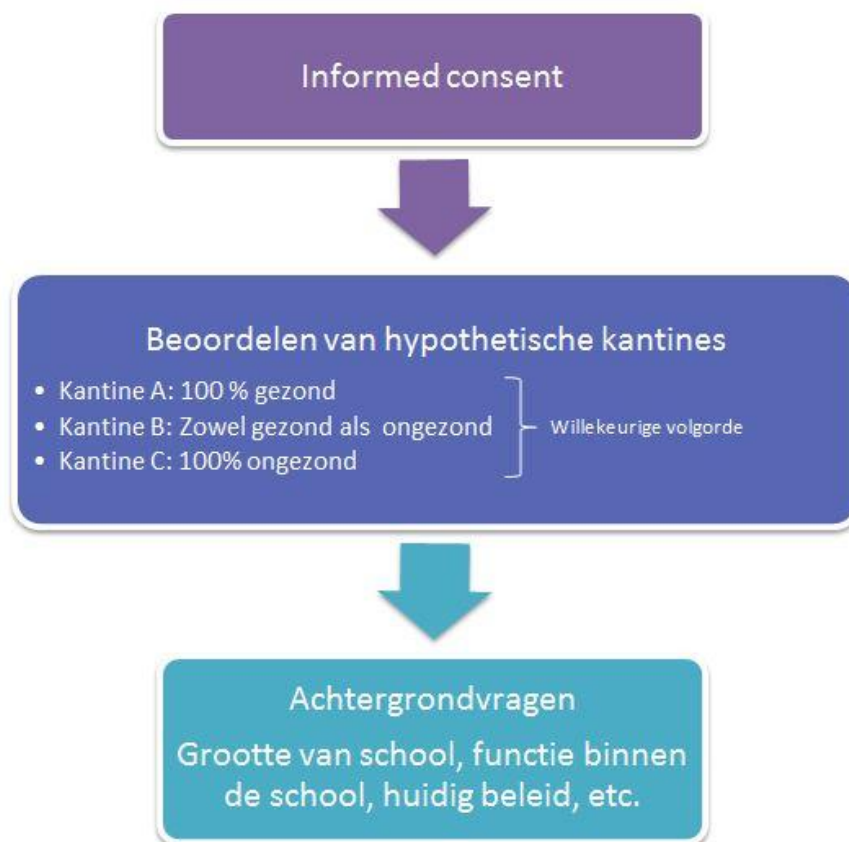
3.3.5. procedure

De vragenlijst begon vanwege het ethische aspect met een informed consent pagina. Vervolgens werden op willekeurige volgorde 3 blokken van 3 hypothetische kantines gepresenteerd, die verschillend waren in assortiment (0% gezond, 50% gezond en 100% gezond). In elk blok werd eerst aan de professionals gevraagd of ze dit assortiment in hun kantine zouden willen aanbieden.

Vervolgens werden stellingen gepresenteerd. De professionals konden aangeven of zij het eens waren met de stellingen door middel van een 5-puntsschaal van helemaal mee oneens tot helemaal mee eens. De professionals konden op deze manier hun mening geven over hun waargenomen noodzaak van de interventie, de effectiviteit van de interventie, de verwachte weerstand van de leerlingen, de verwachte tevredenheid van de leerlingen, het gevolg van de interventie voor de omzet, de kostendekkendheid van de interventie, de haalbaarheid qua ondersteuning en capaciteiten op school, de fit binnen het huidige beleid en de ondersteuning door het management. Voor elke kantine moesten de participanten de stellingen beoordelen.

Na het beoordelen van de hypothetische kantines werd gevraagd naar mogelijke extra verklarende variabelen, namelijk het huidige schoolbeleid, de grootte van school, het type school, de ligging van

de school, deelname aan de Gezonde Schoolkantine van het Voedingscentrum, het wel of niet uitbesteden van de kantine aan een cateraar, de functie van de professional binnen de school en zijn of haar leeftijd en geslacht. De gehele survey vindt u terug in bijlage 1.

Figuur 2. Survey flow.

3.4 Data-analyse

Eerst is er een steekproefanalyse gedaan, om te kijken wat de eigenschappen van de steekproef waren. Zo kon men zien of belangrijke steekproefeigenschappen eerlijk verdeeld waren over de respondenten of dat sommige eigenschappen het resultaat misschien beïnvloed konden hebben.

Om te kijken of er significante verschillen zaten tussen de gemiddelde beoordelingen van de kantines zijn de gemiddelde scores van de items en het construct eerst met elkaar vergeleken door gepaarde t-testen te doen. Op deze manier werd duidelijk hoe de verschillende assortimenten door de professionals werden beoordeeld op waargenomen noodzaak, verwachte weerstand van leerlingen, verwachte tevredenheid, impact op omzet, kostendekkendheid, haalbaarheid qua ondersteuning en capaciteiten op school, fit binnen het huidige beleid, ondersteuning door het management, effectiviteit en hoe verschillend de bereidbaarheid tot implementatie was van de verschillende assortimenten.

Vervolgens is er gekeken of deze variabelen invloed hadden op de bereidbaarheid tot implementatie door de relatie te bekijken tussen de bereidbaarheid tot implementatie en de onafhankelijke variabelen “waargenomen noodzaak”, “verwachte weerstand”, “verwachte tevredenheid”, “leidt tot hoge omzet”, “is kostendekkend”, “haalbaarheid qua ondersteuning en capaciteiten op school”, “de fit binnen het huidige beleid”, “de ondersteuning door het management” en het construct effectiviteit.

Om te kijken of het conceptueel model een goed model is om de bereidbaarheid tot implementatie te voorspellen is een lineaire regressie uitgevoerd. Met alle bovenstaande onafhankelijke variabelen is een regressieanalyse uitgevoerd voor alle kantines op als afhankelijke variabele “bereidbaarheid tot implementatie” van de desbetreffende kantine. De regressieanalyse is uitgevoerd voor alle verschillende kantines, om te kijken of het verschil in gezondheid van het assortiment een verschil maakt voor de kracht van het conceptueel model.

4. Resultaten

4.1. Algemene data omschrijving

De dataset bevat 51 respondenten die de vragenlijst volledig hebben ingevuld. In tabel 4 zijn de steekproefeigenschappen uitgewerkt.

Tabel 4. Steekproef eigenschappen

Soort school	39 middelbare scholen	7 MBO scholen	4 gemengde scholen	1 scholen cateraar		
Functie van verantwoordelijke voor kantine	15 facilitair managers	1 cateraar	4 kantinebeheerders	12 hoger management of directie	12 docenten	7 anders
Aandeel Stimuleren van gezonde voeding in huidig beleid	29 scholen: groot deel	10 scholen: klein deel	10 scholen: volledig	2 scholen: geen onderdeel		
Kantine intern geregeld of met behulp van cateraar	28 scholen intern geregeld	22 scholen met behulp van een cateraar	1 school zonder kantine			
Deelname aan Gezonde Schoolkantine programma	44 scholen wel	7 scholen niet				
Grootte van school	9 scholen minder dan 300 leerlingen	19 scholen 300-1.000 leerlingen	18 scholen 1.000-3.000 leerlingen	2 scholen 3.000-10.000 leerlingen	3 scholen meer dan 10.000 leerlingen	

4.2. Gemiddelde bereidheid tot implementatie

Gemiddeld gezien waren de respondenten het meest bereid om kantine A te implementeren, maar de spreiding rond dit gemiddelde was wel groot (tabel 5). De respondenten waren het minst bereid om kantine C te implementeren. Hier was de spreiding minder groot (tabel 5). Om te kijken welke factoren deze implementeerbaarheid mogelijk verklaren, is een variantieanalyse uitgevoerd.

4.3. Metingen van aparte constructen/variabelen

Tabel 5. Gemiddelde scores van variabelen in de verschillende kantines

Gemeten variabele	Kantine A (100% gezond)	Kantine B (50% gezond)	Kantine C (0% gezond)
Bereikbaarheid tot implementatie	3,67 (1,29) a	2,75 (1,31) b	1,12 (0,38) c
Waargenomen noodzaak	3,35 (1,09) a	2,92 (1,32) a	1,45 (0,73) b
Waargenomen effectiviteit	3,97 (0,79) a	3,02 (0,96) b	1,39 (0,70) c
Tevredenheid	2,92 (0,89) a	3,8 (0,72) b	3,14 (0,98) a
Hoeveelheid verwachte weerstand	3,47 (1,03) a	2,31 (0,95) b	2,59 (1,10) b
Haalbaarheid qua ondersteuning en capaciteiten op school	3,29 (1,14) a	3,45 (1,05) a	2,75 (1,29) b
De fit binnen het huidige beleid	3,90 (1,01) a	2,96 (1,28) b	1,43 (0,70) c
Ondersteuning door het management	3,84 (1,01) a	2,96 (1,22) b	1,49 (0,73) c
leidt tot hoge omzet	2,49 (0,86) a	3,39 (0,83) b	3,61 (0,98) b
Kostendekkend	2,80 (1,02) a	3,43 (0,73) b	3,39 (1,04) b

Wanneer scores voor de verschillende kantines significant verschillen zijn bij deze scores verschillende letters vermeld. Wanneer twee scores niet significant verschillen is dit aangegeven met twee dezelfde letters bij deze scores.

Er zijn een aantal significante verschillen tussen de beoordelingen van de verschillende kantines (tabel 5). In waargenomen noodzaak is er een significant verschil tussen kantine B en C en tussen kantine A en C. De waargenomen noodzaak van implementatie van kantine A en B is dus significant groter dan de waargenomen noodzaak van implementatie van kantine C. De waargenomen noodzaak tot implementatie van kantine A is groter dan die van kantine B, maar dit verschil is niet significant.

De verschillen tussen alle kantines in waargenomen effectiviteit zijn significant. Kantine a wordt dus als effectiever gezien dan kantine B en kantine B wordt weer als effectiever gezien dan kantine C in het bevorderen van gezonde eetgewoonten op school op korte en lange termijn.

Verder is de verwachte tevredenheid van de leerlingen bij kantine B en significant groter dan bij kantine A en C. Verwacht is dus dat leerlingen een mix prefereren van ongezond en gezond over 100% gezond of 100% ongezond.

De verwachte weerstand van de leerlingen is significant groter bij kantine A dan bij kantine B en C. Bij kantine C wordt meer weerstand verwacht dan bij kantine B, maar dit verschil is niet significant.

De haalbaarheid qua ondersteuning en capaciteiten op school verschilt significant tussen kantine B en C en ook tussen kantine A en C. Kantine B wordt als meest haalbaar gezien en kantine C als minst haalbaar. Kantine A wordt als een klein beetje minder haalbaar gezien dan kantine B, maar wel hoog genoeg om significant te verschillen van kantine C.

De fit binnen het huidige beleid en de ondersteuning door het management is significant verschillend voor alle kantines. Kantine A past het beste binnen het huidige beleid en is het beste ondersteund door het management, daarna kantine B en daarna kantine C.

De omzet van kantine A wordt significant lager ingeschat dan de omzet van kantines B en C. Ook wordt kantine A als minder kostendekkend ingeschat dan kantine B en C.

4.4. Correlaties

Tabel 6 laat te verbanden zien tussen de onafhankelijke en de afhankelijke variabelen. De variabelen waargenomen noodzaak, waargenomen effectiviteit, de fit binnen het huidige beleid en de ondersteuning van het management hebben een duidelijk verband met de bereidbaarheid tot implementatie.

Tabel 6. Pearson Correlaties tussen onafhankelijke en afhankelijke variabelen

	Bereidheid tot implementatie van Kantine A (100% gezond)	Bereidheid tot implementatie van Kantine A (100% gezond)	Bereidheid tot implementatie van Kantine A (100% gezond)
Waargenomen noodzaak	0,482**	0,565**	0,523**
Waargenomen effectiviteit	0,541**	0,521**	0,303*
Tevredenheid	0,220	0,137	0,063
Hoeveelheid verwachte weerstand	0,168	-0,176	0,213
Haalbaarheid qua ondersteuning en capaciteiten op school	0,218	0,115	0,062
De fit binnen het huidige beleid	0,591**	0,579**	0,405**
Ondersteuning door het management	0,559**	0,509**	0,362**
leidt tot hoge omzet	0,259	-0,183	0,072
Kostendekkend	0,283*	0,076	-0,018

**Correlatie is significant met $\alpha=0,01$

*Correlatie is significant met $\alpha=0,05$

4.5. regressieanalyse

Als laatste is er voor elke hypothetische kantine nog een lineaire regressieanalyse uitgevoerd met als afhankelijke variabele de bereidbaarheid tot implementatie van kantine. De variabelen

“waargenomen noodzaak”, “verwachte weerstand”, “verwachte tevredenheid”, “leidt tot hoge omzet”, “is kostendekkend”, “haalbaarheid qua ondersteuning en capaciteiten op school”, “de fit binnen het huidige beleid”, “de ondersteuning door het management” en het constructiviteit zijn als onafhankelijke variabelen gebruikt.

Uit de modelsamenvatting bleek dat het model 43,7% (R square: 0,437) in zijn algemeenheid verklaart van de bereidbaarheid tot implementatie van kantine A. Het model verklaart 40,8% (R square: 0,408) in zijn algemeenheid van de bereidbaarheid tot implementatie van kantine B. Het model verklaart 33,3% (R square: 0,333) in zijn algemeenheid van de bereidbaarheid tot implementatie van kantine C.

De ANOVA van het model geeft aan dat het model voor zowel kantine A (F(3,541)) als kantine B (F(3,135)) als kantine C (F(2,276)) significant is met een zekerheidsinterval van 95% procent. Er is dus met meer dan 95% zekerheid te zeggen dat het model iets verklaart.

Tabel 6. Regressieanalyse

	Kantine A (100% gezond)		Kantine B (50% gezond)		Kantine C (0% gezond)	
	R ² =0,437		R ² =0,408		R ² =0,333	
	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig
Waargenomen noodzaak	-0,026	0,924	0,246	0,134	0,322	0,014
Waargenomen effectiviteit	0,514	0,107	0,157	0,289	0,032	0,771
Tevredenheid	0,102	0,678	0,000	0,999	0,037	0,562
Hoeveelheid verwachte weerstand	-0,171	0,331	-0,158	0,383	0,046	0,336
Haalbaarheid qua ondersteuning en capaciteiten op school	-0,262	0,160	-0,114	0,516	-0,021	0,612
De fit binnen het huidige beleid	0,461	0,117	0,515	0,217	0,000	0,999
Ondersteuning door het management	0,099	0,774	-0,307	0,431	-0,075	0,695
leidt tot hoge omzet	0,180	0,484	0,186	0,500	0,064	0,304
Kostendekkend	-0,001	0,997	-0,040	0,889	-0,079	0,232

Uit tabel 6 blijkt uit de Beta, dat met een significantieniveau van 0,05 alleen de noodzaak een significante voorspeller is van de bereidbaarheid tot implementatie van kantine C. Verder is er uit deze regressieanalyse geen significant resultaat gekomen.

5. Conclusie en discussie

Het doel van deze studie was om in kaart te brengen of kantinehouders een 100% gezond assortiment implementeerbaar vinden en tegen wat voor knelpunten scholen aanlopen tijdens de implementatie van het gezonde kantinebeleid. Verwacht was dat het aandeel gezondheid in de kantine invloed zou hebben op de bereidbaarheid tot implementatie van het desbetreffende assortiment. Uit de resultaten kwam naar voren dat ondervraagde scholen het meest bereid waren om de 100% gezonde kantine te implementeren. Aan de hand van de literatuur was voorspeld dat de waargenomen effectiviteit, de organisatorische ondersteuning, de verwachte weerstand en de waargenomen noodzaak invloed zouden hebben op de bereidbaarheid tot implementatie.

Scholen zijn bereid om hun kantine zo gezond mogelijk te maken. Hoe gezonder het kantinebeleid was, hoe effectiever het beleid ingeschat werd in het bevorderen van gezonde eetgewoonten op school op korte en lange termijn. Ook zou een gezonder beleid over het algemeen een betere fit hebben met het huidige beleid dan ongezond beleid en werd het gezonde beleid meer ondersteund door het schoolmanagement. De verwachtingen uit de literatuur over het effect van de waargenomen effectiviteit en de organisatorische ondersteuning kunnen dus aangenomen worden.

Scholen zien echter niet persé de noodzaak van 100% gezond kantine beleid over dat van een 50% gezond kantinebeleid. De waargenomen noodzaak kan dus een eventuele oorzaak kan zijn dat scholen geen 100% gezond beleid willen implementeren. De voorspelde invloed van de waargenomen noodzaak van de interventie wordt hier dus bevestigd. Ditzelfde bleek voor de financiële situatie te gelden. Een 100% gezond kantine beleid is niet kostendekkend en zal niet tot hoge omzetten leiden.

De verwachte weerstand van de leerlingen bleek echter niet het verwachte effect te hebben op de bereidbaarheid tot implementatie van het desbetreffende assortiment. De verwachte weerstand werd aanzienlijk hoger verwacht bij het 100% gezonde assortiment dan bij de ongezonder kantes, maar hierdoor werd de bereidbaarheid tot implementatie van deze kantine niet lager. Dit kan twee dingen betekenen. Het kan zijn dat vooral de waargenomen effectiviteit en de waargenomen noodzaak meegenomen worden in de goedkeuring van het hogere management om gezonder beleid te implementeren en niet de mening van de leerlingen. Ook kan dit betekenen dat er niet alleen rekening wordt gehouden met weerstand van leerlingen maar dat ook rekening wordt gehouden met weerstand van andere stakeholders.

Dit onderzoek toont aan dat het erg belangrijk is voor scholen dat er een gezond beleid aanwezig is in de kantine. Dit betekent dat scholen wel bereid zijn om hun school kantines gezonder te maken, maar dat er andere barrières zijn bij de implementatie van gezond kantine beleid. Om het beleid uiteindelijk succesvol te implementeren is een hoge betrokkenheid van stakeholders nodig. Dit wordt in meerdere artikelen bevestigd (Stolp et al., 2015; Bucher et al., 2010; Dodson et al., 2009). Ouders, leraren, cateraars, facilitair managers, schoolmanagement en conciërges zijn allemaal betrokken bij het gezonder maken van de kantine, maar ook fabrikanten en groothandels van voedingsmiddelen spelen een rol in de voedselvoorziening binnen school. Voor het succesvol implementeren van gezond kantine beleid is het belangrijk dat al deze actoren vanaf het begin betrokken zijn bij de implementatie van het gezonde kantinebeleid. Op deze manier wordt min mogelijk tegenwerking verwacht, omdat men vanaf het begin samen tot oplossingen kan komen bij problemen die men tegenkomt (Bucher et al., 2010).

Er wordt veel weerstand verwacht vanuit leerlingen wanneer het assortiment 100% gezond is. Misschien zouden scholen liever een assortiment zien dat er iets tussen in zit met een assortiment van 80% gezond en 20 % gezond. Dit is gezonder dan 50% gezond en zo behouden de leerlingen hun keuzevrijheid. Wanneer de verandering in de kantine minder groot is door naar 80% gezond te gaan in plaats van 100% gezond, is de verandering minder extreem en zullen stakeholders het plan sneller accepteren. Dit betekent dat alle stakeholders meer bereid zijn om het plan te ondersteunen en te helpen met het realiseren van het beleid.

De keuzevrijheid van de leerlingen wordt op deze manier ook behouden en zo zou volgens de reactance theorie (Brehm en Mann, 1975) de verwachte weerstand tegen het assortiment verkleind kunnen worden. Wanneer leerlingen tevreden zijn over de kantine, zullen omzetten stijgen en zal de kantine kostendekkend functioneren. Hierdoor zal naar eigen logica de haalbaarheid van de interventie groter worden, omdat de kantine zo niet of minder afhankelijk is van externe geldschietters.

5.1. Beperkingen

Er zijn een aantal factoren die eventueel invloed hebben gehad op dit resultaat. De timing van het onderzoek was niet optimaal voor scholen, omdat het voor veel scholen een enorm drukke periode is met eindexamens en de verdere afsluiting van het jaar. Hierdoor is maar een klein aantal respondenten bereikt. Wanneer dit aantal groter was geweest, had dit een grote invloed gehad op de significantie van de resultaten.

Een andere opmerkelijkheid was dat vooral de scholen reageerden die geïnteresseerd waren in het verbeteren van hun kantine, of de scholen die hier al mee bezig waren. Dit kan men zien aan het hoge aantal scholen dat in het beleid al een groot deel of volledig aan stimuleren van gezonde voeding deed. Ook deden 44 van de 51 scholen al mee aan het Gezonde Schoolkantine project van Voedingscentrum. De scholen die zichzelf al gezond genoeg vonden gaven aan al genoeg aandacht aan het onderwerp te hebben besteed. Hierdoor is de groep van scholen die helemaal niks aan gezond kantine beleid doet waarschijnlijk weinig of niet bereikt, terwijl zij misschien wel juist veel barrières ondervinden met de implementatie van een 100% gezond kantineassortiment. Door het lage aantal respondenten en doordat scholen vooral reageerden wanneer ze al geïnteresseerd waren, is de steekproef niet representatief voor alle scholen van Nederland. Men kan de resultaten nu niet generaliseren naar de grote groep van scholen in Nederland. Hiervoor zou dit onderzoek bijvoorbeeld in een rustige tijd van het jaar nog eens uitgevoerd moeten worden, waardoor meer verschillende scholen betrokken kunnen worden bij het onderzoek.

5.2. Vervolgonderzoek

Hoewel de professionals niet twijfelden aan de effectiviteit van een 100% gezond kantineassortiment, is de effectiviteit van gezond kantinebeleid nog niet voldoende vastgelegd. Er is nog niet voldoende bewijs dat een gezonde assortimentsverandering effectief is in het bevorderen van gezonde eetgewoonten op school op korte en lange termijn. Hiervoor kan een experimentele studie gedaan worden waarin men de gezondheid van de kantine manipuleert en het effect hiervan meet op de korte termijn en op de lange termijn.

Ook is de kosteneffectiviteit nog niet onderzocht. Dit houdt in dat er nog niet is gekeken of kosten opwegen tegen het effect dat ermee bereikt wordt. Wanneer men kan aantonen dat de kosten

opwegen tegen het effect zal het voor scholen aantrekkelijker worden om voedingsbeleid te implementeren.

Alleen het assortiment veranderen zal niet voldoende zijn om het obesitas probleem onder jongeren aan te pakken. Aan de andere omgevingsfactoren van Wansink (2004) moet ook aandacht besteed worden als men eetgedrag wil veranderen. Zo kunnen de verpakking, de portiegrootte en de aanwezigheid van anderen bijvoorbeeld ook invloed hebben op het eetgedrag van de jongeren. Ook de omgeving in de lessen heeft invloed op het eetgedrag van de leerlingen. Zo zal er ook in de lessen aandacht besteed moeten worden aan gezond leven. Een combinatie van al deze omgevingsfactoren zal meer effect hebben op het eetgedrag van leerlingen dan slechts het veranderen van het assortiment. Jongeren brengen een groot deel van hun tijd namelijk elders door dan op school. Daarom zullen ouders en vrienden een grote rol spelen in de voedselomgeving op deze plekken. Als hun omgeving thuis en bij hun vrienden ongezond is, heeft het gezonder maken van de schoolkantine voor die persoon geen of weinig zin. Een onderzoek naar deze omgeving of een combinatie van alle omgevingen van jongeren en de invloed op hun eetgedrag zou daarom een waardevolle aanvulling op dit onderzoek zijn.

6. Referenties

- Bell, A. C., & Swinburn, B. A. (2004). What are the key food groups to target for preventing obesity and improving nutrition in schools?. *European journal of clinical nutrition*, 58(2), 258-263.
- Brehm, J. W., & Mann, M. (1975). Effect of importance of freedom and attraction to group members on influence produced by group pressure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 31(5), 816.
- Bucher Della Torre, S., Akre, C., & Suris, J. C. (2010). Obesity prevention opinions of school stakeholders: a qualitative study. *Journal of School Health*, 80(5), 233-239.
- Cohen, J. F., Gorski, M. T., Hoffman, J. A., Rosenfeld, L., Chaffee, R., Smith, L., & Rimm, E. B. (2016). Healthier Standards for School Meals and Snacks: Impact on School Food Revenues and Lunch Participation Rates. *American Journal of Preventive Medicine*.
- DUO. (2016) *Alle vestigingen vo*. [Databestand]. Groningen: Auteur. Gedownload op 31 mei 2016 van https://duo.nl/open_onderwijsdata/databestanden/vo/adressen/adressen_vo_2.jsp.
- DUO. (2016) *Adressen instellingen*. [Databestand]. Groningen: Auteur. Gedownload op 20 juni 2016 van https://duo.nl/open_onderwijsdata/databestanden/mbo/adressen/adressen_mbo_1.jsp
- Dodson, E. A., Fleming, C., Boehmer, T. K., Haire-Joshu, D., Luke, D. A., & Brownson, R. C. (2009). Preventing childhood obesity through state policy: qualitative assessment of enablers and barriers. *Journal of public health policy*, 30(1), S161-S176.
- Engell, D., Kramer, M., Malafi, T., Salomon, M., & Leshner, L. (1996). Effects of effort and social modeling on drinking in humans. *Appetite*, 26(2), 129-138
- French, S. A., Story, M., Fulkerson, J. A., & Gerlach, A. F. (2003). Food environment in secondary schools: a la carte, vending machines, and food policies and practices. *American Journal of Public Health*, 93(7), 1161-1168.
- Geurts, M., Brants, H., Milder, I. (2016). *De voedingsomgeving op scholen : De stand van zaken in het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs anno 2015*. RIVM Rapport 2016-0006. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu.
- Groen, N.S. (2016). *Exploring the Effect of Increasing the Percentage of Healthy Products in the assortment of a school canteen on self-reported purchase behavior, purchase frequencies, assortment perceptions and canteen evaluation* (A quasi-experiment in three intermediate vocational schools in the center of the Netherlands). Wageningen University.
- Hanks, A. S., Just, D. R., Smith, L. E., & Wansink, B. (2012). Healthy convenience: nudging students toward healthier choices in the lunchroom. *Journal of Public Health*, fds003.
- Harper, C., Wood, L., & Mitchell, C. (2008). The provision of school food in 18 countries. *School Food Trust*.
- Haslam, S. A. (2004). *Psychology in organizations*. Sage.
- Jaime, P. C., & Lock, K. (2009). Do school based food and nutrition policies improve diet and reduce obesity?. *Preventive medicine*, 48(1), 45-53

Jamie Oliver Food Foundation. (2015). *Our mission*. Geraadpleegd op 9 mei 2016, van <http://www.jamieoliverfoodfoundation.org.uk/>.

Kahn, B. E., & Wansink, B. (2004). The influence of assortment structure on perceived variety and consumption quantities. *Journal of Consumer Research*, 30(4), 519-533.

Kaphingst, K. M., French, S., & Story, M. (2006). The role of schools in obesity prevention. *The Future of Children*, 16(1), 109-142.

Lake, A., & Townshend, T. (2006). Obesogenic environments: exploring the built and food environments. *The Journal of the Royal society for the Promotion of Health*, 126(6), 262-267.

Laurin, K., Kay, A. C., & Fitzsimons, G. J. (2012). Reactance versus rationalization divergent responses to policies that constrain freedom. *Psychological Science*, 23(2), 205-209.

Liu, P. J., Wisdom, J., Roberto, C. A., Liu, L. J., & Ubel, P. A. (2014). Using behavioral economics to design more effective food policies to address obesity. *Applied Economic Perspectives and Policy*, 36(1), 6-24.

de Looze, M., van Dorsselaer, S., de Roos, S., Verdurmen, J., Stevens, G., Gommans, R., & Vollebergh, W. (2014). *Gezondheid, welzijn en opvoeding van jongeren in Nederland*. Utrecht University.

Milder, I. E., Mikolajczak, J., van den Berg, S. W., van de Veen-van Hofwegen, M., & Bemelmans, W. J. (2015). Food supply and actions to improve dietary behaviour of students—a comparison between secondary schools participating or not participating in the 'Healthy School Canteen Program'. *Public health nutrition*, 18(02), 198-207.

Nijs, K. (2006). *Optimizing the ambiance during mealtimes in Dutch nursing homes*. publisher not identified.

Roberto, C. A., Pomeranz, J. L., & Fisher, J. O. (2014). The need for public policies to promote healthier food consumption: A comment on Wansink and Chandon (2014). *Journal of Consumer Psychology*, 24(3), 438-445.

Rozin, P., Scott, S., Dingley, M., Urbanek, J. K., Jiang, H., & Kaltenbach, M. (2011). Nudge to nobesity I: Minor changes in accessibility decrease food intake. *Judgment and Decision Making*, 6(4), 323.

de Silva-Sanigorski, A., Breheny, T., Jones, L., Lacy, K., Kremer, P., Carpenter, L., & Swinburn, B. (2011). Government food service policies and guidelines do not create healthy school canteens. *Australian and New Zealand journal of public health*, 35(2), 117-121.

Stolp, S., Wilkins, E., & Raine, K. D. (2015). Developing and sustaining a healthy school community: Essential elements identified by school health champions. *Health Education Journal*, 74(3), 299-311.

Story, M., Kaphingst, K. M., Robinson-O'Brien, R., & Glanz, K. (2008). Creating healthy food and eating environments: policy and environmental approaches. *Annu. Rev. Public Health*, 29, 253-272.

Story, M., Nannery, M. S., & Schwartz, M. B. (2009). Schools and obesity prevention: creating school environments and policies to promote healthy eating and physical activity. *Milbank Quarterly*, 87(1), 71-100.

Tacken, G. M. L., de Winter, M. A., van Veggel, R., Sijtsma, S. J., Ronteltap, A., Cramer, L., & Reinders, M. (2010). *Voorbij het broodtrommeltje: Hoe jongeren denken over voedsel*. Geraadpleegd op 9 mei 2016, van <http://docplayer.nl/12806950-Voorbij-het-broodtrommeltje-hoe-jongeren-denken-over-voedsel.html>.

Vereecken, C. A., Bobelijn, K., & Maes, L. (2005). School food policy at primary and secondary schools in Belgium-Flanders: does it influence young people's food habits?. *European Journal of Clinical Nutrition*, 59(2), 271-277.

Voedingscentrum. (2016). *Koplopers in beeld*. Geraadpleegd op 9 mei 2016, van <http://gezondeschoolkantine.voedingscentrum.nl/nl/wat-waarom/koplopersinbeeld.aspx>.

Voedingscentrum. (2016). *Wie kreeg al een Schoolkantine Schaal?* Geraadpleegd op 9 mei 2016, van <http://gezondeschoolkantine.voedingscentrum.nl/nl/wat-waarom/koplopersinbeeld/wie-kreeg-al-een-schoolkantine-schaal-.aspx>.

Voedingscentrum. (2016). *Over ons*. Geraadpleegd op 12 juni 2016, van <http://gezondeschoolkantine.voedingscentrum.nl/nl/service/over-ons.aspx>.

Voedingscentrum. (2016). *Richtlijnen Gezondere Kantines voor scholen*. Brochure Richtlijnen Gezondere Kantines voor scholen. Den Haag: Auteur.

VO-raad. (2016). *Nieuwe richtlijnen gezonde schoolkantines*. Geraadpleegd op 10 mei 2016, van <http://www.vo-raad.nl/themas/gezonde-leefstijl/nieuwe-richtlijnen-gezonde-schoolkantines>.

Wansink, B. (2004). Environmental factors that increase the food intake and consumption volume of unknowing consumers*. *Annu. Rev. Nutr.*, 24, 455-479.

Wesseling, M., Wigersma, L., & van der Wal, G. (2016). Assessment model for the justification of intrusive lifestyle interventions: literature study, reasoning and empirical testing. *BMC medical ethics*, 17(1), 1.

WHO. (2003). *Diet, nutrition and the prevention of chronic diseases*. WHO Technical Report Series. Geneva: Auteur.

Williams, C. M., Nathan, N., Delaney, T., Yoong, S. L., Wiggers, J., Preece, S., ... & Small, T. (2015). CAFÉ: a multicomponent audit and feedback intervention to improve implementation of healthy food policy in primary school canteens: protocol of a randomised controlled trial. *BMJ open*, 5(6), e006969.

7. Bijlage

Healthy Temptations canteen survey

Fijn dat u mee wilt doen aan dit onderzoek van Wageningen Universiteit. Deze vragenlijst gaat over uw mening over hoe gezond eten in een kantine op een middelbare of MBO school het beste kan worden gestimuleerd. Het invullen van de vragenlijst zal ongeveer 10 minuten duren. Als deelnemer aan dit onderzoek blijft u geheel anoniem. Er zijn geen risico's of voordelen verbonden aan het invullen van de vragenlijst. Voor eventuele vragen kunt u contact opnemen met Ellen van Kleef (Ellen.vanKleef@wur.nl). Onder de deelnemers zullen drie bioscoopbonnen ter waarde van 15 euro worden verloot. Door op 'ja' te klikken geeft u aan dat u bovenstaande heeft gelezen en ermee instemt:

☐ ja, ik doe mee aan dit onderzoek (1)

Deskundigen stellen dat gezonde eetgewoonten het beste in de jeugd kunnen beginnen. De kantine en automaten op scholen spelen hierin een grote rol. Stelt u zich voor, er is de mogelijkheid tot een nieuwe kantine op uw school. Wij presenteren u nu drie verschillende type kantines en automaten. Zij verschillen in de mate waarin het assortiment uit gezonde en/of ongezonde producten bestaat. Geef alstublieft uw mening over elk van de kantines door aan te geven in hoeverre u het eens bent met de stellingen.

Deze kantine en automaten verkopen alleen gezond eten en drinken, zoals belegde bruine en volkoren broodjes, (fruit) salades, belegde wraps, soep, waterijs, popcorn, groentesnacks, light dranken zoals cola light, halfvolle of magere zuivel zonder toegevoegde suiker en fruit. Je vindt er geen gefrituurde snacks, witbrood, chips of chocoladesnacks, koek of frisdrank of zuivel met suiker.

Zou u dit assortiment willen aanbieden in een of meerdere kantines op uw school?

- ☐ Zeker niet (1)
- ☐ Waarschijnlijk niet (2)
- ☐ Neutraal (3)
- ☐ Waarschijnlijk wel (4)
- ☐ Zeker wel (5)

Wat vindt u van een dergelijke kantine op uw school? Een kantine met dit assortiment....

	helemaal mee oneens (1)	mee oneens (2)	neutraal (3)	mee eens (4)	helemaal mee eens (5)
... is effectief in het bevorderen van gezonde keuzes van leerlingen op school (1)	☐	☐	☐	☐	☐
... stimuleert leerlingen om gezonder eten en drinken te kopen (2)	☐	☐	☐	☐	☐
... leidt tot weerstand onder leerlingen (3)	☐	☐	☐	☐	☐
... leidt tot een hoge omzet (4)	☐	☐	☐	☐	☐
.... is effectief in het aanleren van gezonde eetgewoonten van leerlingen op de lange termijn (5)	☐	☐	☐	☐	☐

Een kantine met dit assortiment ...

	helemaal mee oneens (1)	mee oneens (2)	neutraal (3)	mee eens (4)	helemaal mee eens (5)
...is haalbaar zijn qua ondersteuning en capaciteiten op school (1)	☐	☐	☐	☐	☐
... leidt tot tevreden leerlingen (2)	☐	☐	☐	☐	☐
... past binnen ons huidige schoolbeleid (3)	☐	☐	☐	☐	☐
... wordt ondersteund door het management (4)	☐	☐	☐	☐	☐
... is kostendekkend (5)	☐	☐	☐	☐	☐
... is noodzakelijk op school (6)	☐	☐	☐	☐	☐

Deze kantine en automaten verkopen zowel gezond als ongezond eten en drinken. Je vindt er bijvoorbeeld: belegde bruine en volkoren broodjes, (fruit) salades, belegde wraps, soep, waterijs, popcorn, groentesnacks, light dranken zoals cola light, halfvolle of magere zuivel zonder toegevoegde suiker en fruit. Je vindt er ook gefrituurde snacks, witbrood, chips of chocoladesnacks, koek of frisdrank of zuivel met suiker.

Zou u dit assortiment willen aanbieden in een of meerdere kantines op uw school?

- ☐ Zeker niet (1)
- ☐ Waarschijnlijk niet (2)
- ☐ Neutraal (3)
- ☐ Waarschijnlijk wel (4)
- ☐ Zeker wel (5)

Wat vindt u van een dergelijke kantine op uw school? Een kantine met dit assortiment....

	helemaal mee oneens (1)	mee oneens (2)	neutraal (3)	mee eens (4)	helemaal mee eens (5)
... is effectief in het bevorderen van gezonde keuzes van leerlingen op school (1)	☐	☐	☐	☐	☐
... stimuleert leerlingen om gezond eten en drinken te kopen (2)	☐	☐	☐	☐	☐
... leidt tot weerstand onder leerlingen (3)	☐	☐	☐	☐	☐
... leidt tot een hoge omzet (4)	☐	☐	☐	☐	☐
.... is effectief in het aanleren van gezonde eetgewoonten van leerlingen op de lange termijn (5)	☐	☐	☐	☐	☐

Een kantine met dit assortiment ...

	helemaal mee oneens (1)	mee oneens (2)	neutraal (3)	mee eens (4)	helemaal mee eens (5)
...is haalbaar zijn qua ondersteuning en capaciteiten op school (1)	☐	☐	☐	☐	☐
... leidt tot tevreden leerlingen (2)	☐	☐	☐	☐	☐
... past binnen ons huidige schoolbeleid (3)	☐	☐	☐	☐	☐
... wordt ondersteund door het management (4)	☐	☐	☐	☐	☐
... is kostendekkend (5)	☐	☐	☐	☐	☐
... is noodzakelijk op school (6)	☐	☐	☐	☐	☐

Deze kantine en automaten verkopen alleen ongezond eten en drinken. Je vindt er bijvoorbeeld: gefrituurde snacks, witbrood, chips of chocoladesnacks, koek of frisdrank of zuivel met suiker. Je vindt er geen belegde bruine en volkoren broodjes, (fruit) salades, belegde wraps, soep, waterijs, popcorn, groentesnacks, light dranken zoals cola light, halfvolle of magere zuivel zonder toegevoegde suiker en fruit.

Zou u dit assortiment willen aanbieden in een of meerdere kantines op uw school?

- ☐ Zeker niet (1)
- ☐ Waarschijnlijk niet (2)
- ☐ Neutraal (3)
- ☐ Waarschijnlijk wel (4)
- ☐ Zeker wel (5)

Wat vindt u van een dergelijke kantine op uw school? Een kantine met dit assortiment....

	helemaal mee oneens (1)	mee oneens (2)	neutraal (3)	mee eens (4)	helemaal mee eens (5)
... is effectief in het bevorderen van gezonde keuzes van leerlingen op school (1)	☐	☐	☐	☐	☐
... stimuleert leerlingen om gezond eten en drinken te kopen (2)	☐	☐	☐	☐	☐
... leidt tot weerstand onder leerlingen (3)	☐	☐	☐	☐	☐
... leidt tot een hoge omzet (4)	☐	☐	☐	☐	☐
.... is effectief in het aanleren van gezonde eetgewoonten van leerlingen op de lange termijn (5)	☐	☐	☐	☐	☐

Een kantine met dit assortiment ...

	helemaal mee oneens (1)	mee oneens (2)	neutraal (3)	mee eens (4)	helemaal mee eens (5)
...is haalbaar zijn qua ondersteuning en capaciteiten op school (1)	☐	☐	☐	☐	☐
... leidt tot tevreden leerlingen (2)	☐	☐	☐	☐	☐
... past binnen ons huidige schoolbeleid (3)	☐	☐	☐	☐	☐
... wordt ondersteund door het management (4)	☐	☐	☐	☐	☐
... is kostendekkend (5)	☐	☐	☐	☐	☐
... is noodzakelijk op school (6)	☐	☐	☐	☐	☐

Hieronder vindt u 9 maatregelen die gesuggereerd zijn door deskundigen om op scholen te implementeren met als doel gezond eten te stimuleren onder leerlingen. Wat is uw mening over elk van de maatregelen? Sleep elke maatregel naar een van de blokken rechts.

Kansrijke maatregelen	Ik weet het niet zeker / neutraal	Niet kansrijke maatregelen
_____ Maak kroket en ander ongezond eten en drinken duurder in de kantine (1)	_____ Maak kroket en ander ongezond eten en drinken duurder in de kantine (1)	_____ Maak kroket en ander ongezond eten en drinken duurder in de kantine (1)
_____ Maak volkorenbrood, fruit en andere gezond eten en drinken goedkoper (2)	_____ Maak volkorenbrood, fruit en andere gezond eten en drinken goedkoper (2)	_____ Maak volkorenbrood, fruit en andere gezond eten en drinken goedkoper (2)
_____ Verbied reclame over ongezond eten en drinken (3)	_____ Verbied reclame over ongezond eten en drinken (3)	_____ Verbied reclame over ongezond eten en drinken (3)
_____ Maak gebruik van een stoplicht- of ander logo op eten en drinken (4)	_____ Maak gebruik van een stoplicht- of ander logo op eten en drinken (4)	_____ Maak gebruik van een stoplicht- of ander logo op eten en drinken (4)
_____ Geef gedurende een paar weken gratis fruit aan studenten (5)	_____ Geef gedurende een paar weken gratis fruit aan studenten (5)	_____ Geef gedurende een paar weken gratis fruit aan studenten

		(5)
_____ Zorg dat 80% van het assortiment gezond is en 20% ongezond (6)	_____ Zorg dat 80% van het assortiment gezond is en 20% ongezond (6)	_____ Zorg dat 80% van het assortiment gezond is en 20% ongezond (6)
_____ Zorg dat ongezond eten en drinken minder opvalt in de kantine en gezond eten en drinken juist wel (promotie, plek op schap etc.) (7)	_____ Zorg dat ongezond eten en drinken minder opvalt in de kantine en gezond eten en drinken juist wel (promotie, plek op schap etc.) (7)	_____ Zorg dat ongezond eten en drinken minder opvalt in de kantine en gezond eten en drinken juist wel (promotie, plek op schap etc.) (7)
_____ Laat studenten in kantines gratis gezonder eten of drinken proeven (8)	_____ Laat studenten in kantines gratis gezonder eten of drinken proeven (8)	_____ Laat studenten in kantines gratis gezonder eten of drinken proeven (8)
_____ Ontwikkel lesmateriaal om studenten te leren over gezonde voeding (9)	_____ Ontwikkel lesmateriaal om studenten te leren over gezonde voeding (9)	_____ Ontwikkel lesmateriaal om studenten te leren over gezonde voeding (9)

Als u dit wilt, kunt u uw keuzes hieronder toelichten:

Geef aan in welke mate gezonde eetgewoonten van leerlingen geheel de verantwoordelijkheid zijn van de school, geheel de verantwoordelijkheid zijn van de leerlingen, of een balans tussen deze twee.

	1 (1)	2 (2)	3 (3)	4 (4)	5 (5)	6 (6)	7 (7)	8 (8)	9 (9)
geheel de verantwoordelijkheid van de leerling zelf:geheel de verantwoordelijkheid van de school (1)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Stelt u zich eens voor, u heeft een onbeperkt budget. Hoe ziet uw ideale schoolkantine er dan uit? Heeft u hierover bepaalde ideeën?

Gegeven uw huidige budget en mogelijkheden, hoe ziet uw ideale schoolkantine er uit? Heeft u hierover bepaalde ideeën?

Wordt de kantine van uw school intern geregeld of gebeurt dit via een cateraar?

- ☐ Intern (1)
- ☐ Via cateraar (2)
- ☐ anders, namelijk... (3) _____

Wat is uw functie binnen de school?

- ☐ Facilitair manager (1)
- ☐ Cateraar (2)
- ☐ Kantinebeheerder (3)
- ☐ Anders, namelijk (4) _____

Doet u mee aan het Gezonde Schoolkantine programma van het Voedingscentrum?

- ☐ ja (1)
- ☐ nee (2)
- ☐ weet ik niet (3)

Op wat voor type school bent u werkzaam?

- ☐ Voortgezet Onderwijs (VO) (1)
- ☐ Middelbaar Beroeps Onderwijs (MBO) (2)
- ☐ Zowel VO als MBO (3)
- ☐ Anders namelijk... (4) _____

Hoe groot is uw school of scholengemeenschap?

- ☐ (1)
- ☐ 300 - 1.000 leerlingen (2)
- ☐ 1.000 - 3.000 leerlingen (3)
- ☐ 3.000 - 10.000 leerlingen (4)
- ☐ >10.000 leerlingen (5)

In welke provincie bevindt uw school zich?

Wat is het huidige beleid binnen uw school wat betreft kantines?

- ☐ Het stimuleren van gezonde voeding is geen onderdeel van het huidige beleid. (1)
- ☐ Het stimuleren van gezonde voeding is een klein onderdeel van het huidige beleid. (2)
- ☐ Het stimuleren van gezonde voeding is een groot onderdeel van het huidige beleid. (3)
- ☐ Het volledige huidige beleid is gebaseerd op het stimuleren van gezonde voeding. (4)

Wat is uw geslacht?

- ☐ Man (1)
- ☐ Vrouw (2)

Wat is uw leeftijd?

_____ Leeftijd (1)

Als u nog opmerkingen hebt voor de onderzoekers, schrijf deze dan hieronder:

Vul hier uw emailadres in als u kans wilt maken op een bioscoopbon.

Bedankt voor uw bijdrage aan het onderzoek! Klik op het pijltje naar rechts om de vragenlijst in te sturen.